Ivan Urbančič

Zapis uz temu »O slovenstvu i filozofiji«

Zaključna studija moje knjige *Glavne ideje slovenskih filozofa između skolastike i neoskolastike* (1971) nastojala je prikazati »odnos između slovenstva i filozofske metafizike« u vrijeme kad se slovenska narodna svijest u 18. stoljeću započela intenzivnije buditi, potom se sve više razvijala i svoj vrhunac dosegla u prvim desetljećima 20. stoljeća. Pritom nam se danas postavlja pitanje: Ima li tema te rasprave još ikakav smisao za današnje vrijeme – prije svega u odnosu na Europsku uniju, koje član je postala i Slovenija kao samostalna država? Ima li još smisla govoriti o slovenskom narodnom pokretu na način kakav sam pisao u spomenutoj studiji? Još je upitnije razmišljanje o takozvanom *nacionalnom subjektu* i njegovom kartezijanskom metafizičkom utemeljenju. Upravo ludo je tražiti to kod takozvanih »slovenskih filozofa« nekadašnjih vremena. A to vrijedi kako za neskolastičare tako i za sve ostale »filozofe«.

»Filozofiranje« slovenskih »filozofa« – izvan neoskolastičke falange – pokazuje se kao posve besmisleno koketiranje s filozofijom bez razumijevanja njezine povijesne biti i smisla. »Filozofiranje« slovenskih neoskolastičara jest slijepa ideologija katoličkog pokreta u Sloveniji. No neka im bude: govorili su neke filozofske riječi, premda ih nisu shvaćali u njihovoj *povijesnosti*. Zato je spomenuti »odnos između slovenstva i filozofije« onoga vremena krajnja bijeda i jednog i drugog: niti je slovenski narodni pokret bio kadar ostvariti narod kao subjekt, niti su pak slovenski »filozofi« onog vremena bili kadri dokučiti povijesnost metafizike subjektivnosti, što je u Europi obilježuju imena Descartesa, Leibniza, Kanta, Fichtea, Schellinga, Hegela, pa i Marxa i Nietzschea. Ono što su naši pseudofilozofi onoga vremena »iznalazili«, to nije bilo čak ni nalik onome što su stvorili spomenuti mislioci. Zato su ih dosljedno ignorirali. Neoskloastičari su čak njihovu veliku filozofiju smatrali »mahnitošću«, budući da neoskolastičar Pavlica [Andrej Pavlica, 1866-1951] o njima kazuje: »Da, vrijeme je da se oslobodimo te mahnitosti i stupimo na stajalište jedino pravog skolastičkog učenja. Skolastika je neprocjenjivo vrelo za razviće svakog naroda. *Skolastika jedina može dodijeliti i mladom slovenskom narodu kada muškost i zrelost*«. Ono što posve zatire mogućnost naroda za uspostavu sebe kao samostalnog nacionalnog subjekta tu je uzdignuto u »neprocjenjivo vrelo za razviće svakog naroda«.

No okanimo se tih blesavih priča i radije pogledajmo kako stoji stvar s nama Slovencima u našem vremenu – naime godine 1990. Kad su europske nacije nakon završetka Drugog svjetskog rata već uspostavile i učvrstile Europsku uniju, odrekle su se svoje nacionalne suverenosti i tako nadišle svoju nacionalnu ograničenost. Tada se pokazalo: povijesni trenutak uspostave europskih nacija kao samostalnih subjekata »već je prošlost«. Jer Europska unija je moguća samo nadilaženjem – i dakle krajem – nacije kao apsolutnog subjekta. Slovenci smo kao narod koji vječno kasni ipak uhvatili zadnji trenutak da smo se osamostaliti u samostalnu nacionalnu državu i – odričući se apsolutne subjektivnosti svoje nacije – priključili Europskoj uniji.

No iz dosad rečenog postavlja se pitanje: Kako *danas*, mi Slovenci, gledamo na onaj »odnos između slovenstva i filozofije«? Je li to uopće još pitanje za nas? Naše pitanje? Nas, koji smo se, godine 1990, zbiljski osamostalili u samostalnoj državi Sloveniji i uključili se u Europsku uniju? Kako sada stoji stvar za nas s onom nekadašnjom velikom filozofskom metafizikom subjektivnosti

apsolutnih subjekata kao nacija? *Čini se!* – i to se očito događa – da ta veličanstvena filozofska metafizika subjektiviteta apsolutnog subjekta nema nikakva više smisla, da je samo još nekakva akademsko školski prežvakana »filozofija« koja nikome više ništa ne znači u suvremenom svijetu »planetarnog europejstva«. Da je dakle i za nas Slovence onaj »odnos između slovenstva i filozofije« nešto »konačno prošlo«, »mrtvo«, do besmislenosti »prazno«. I doista, koga još danas briga za nekakvu »filozofiju«, budući da već i samo to ime pobuđuje tek podsmijeh.

No sada treba upozoriti i na još jednu drugu i čak presudnu dimenziju transcendentalne metafizike subjektiviteta subjekta. Istina je doduše da je kartezijanski prevrat metafizike zasnovao apsolutnu izvjesnost subjekta i da je s tim u svezi opravdano govoriti *i* o narodnom pokretu uspostavljanja *naroda kao samostalnog subjekta*. No kartezijanstvo i njegov *princip* subjektiviteta koji slijedi europska metafizika ne cilja samo na uspostavu nacionalnog pokreta prema samostalnom subjektivitetu nacije, nego je njezino prvo i najviše ono što danas imenujem *makinalnošću znanstvenog proizvođenja*. No upravo su to svi slovenski takozvani »filozofi« posve previdjeli i ignorirali. Najveći ignoranti su bili Ušeničnik [Aleš Ušeničnik, 1868-1952] na strani katoličkog pokreta i Veber [France Veber, 1890-1975] bez nekog pokreta (kao slovenski samotnik). Pa ipak je upravo znanstveno proizvođenje i u njemu vladajuća tehnika, tehnologija, industrija – sve u neprestanom nezadrživom razviću i napretku – ono što je prema svojem principu zasnovala i izvela novovjekovna metafizika i čega u srednjem i starom vijeku nije bilo. No upravo se to slovenskim »filozofima« onog vremena – kako laičkim tako i katoličkim neoskolastičkim – posve povuklo u skrivenost. To ovdje sada ne mogu razmatrati. Sve je razvijeno u mojoj studiji *Povijest nihilizma* i *Epilogu* uz nju.

Kako onda stoji stvar – nakon svega rečenog – s filozofijom *danas za nas*? Kako JE u našem konačnom dobu povijesti metafizike, kad proizvođenje sa svojom razvijenom kibernetikom nezadrživo vlada svime što se događa u današnjem ne-svijetu, gdje vladaju samo još procenti i prodaja i inovacije i profit ili gubitak? U tom ne-svijetu filozofije više nema nigdje. Jer filozofija je nekorisna za svekoliko to procentstvo i profitstvo, kao i za sve proizvodne sisteme. Zato se naše doba događa bez filozofije, a ni nihilizam se tog doba ne vidi, premda je sve što se u njemu čini nihilistično. No unatoč tome imaju svi humanistički fakulteti odsjeke za filozofiju. Ono što na njima čine, to je rastavljanje filozofije u besmislice.

Znani je mislilac nekoć zapisao ovo pitanje:

Što danas smatraju filozofijom?

Ne dospijevaju preko infantilnog računarstva njihove *rezonske pameti*.
»*Prosvjetiteljstvo*«? – podmukla konfuzija i opustošenje mišljenja.

Izvornik: Ivan Urbančič, *Razmišljanja v preddverju filozofije*,
Ljubljana, Slovenska matica 2014, str. 41-44.

/ SA SLOVENSKOG PREVEO **/ MARIO KOPIĆ**